

Zaključci Okruglog stola „Poljoprivreda i šumarstvo u zaštićenim područjima prirode – stanje i izazovi“, održanog 22. svibnja 2026. povodom Međunarodnog dana bioraznolikosti i Dana zaštite prirode RH na Sveučilištu u Zadru, u organizaciji Znanstvenog vijeća za poljoprivredu i šumarstvo i Znanstvenog vijeća za zaštitu prirode i okoliša Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u suradnji s Odjelom za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru

Biološka raznolikost predstavlja jedan od temeljnih preduvjeta stabilnosti ekosustava, kvalitete okoliša i dugoročno održivog razvoja društva. Raznolikost gena, vrsta i ekosustava osigurava funkcioniranje ključnih usluga ekosustava poput opskrbe hranom i vodom, regulacije klime, očuvanja plodnosti tla i stabilnosti krajobraza. U tom kontekstu zaštitu bioraznolikosti treba promatrati kao sastavni dio razvojnih politika i strateškog upravljanja prirodnim resursima.

Zaštićena područja prirode i ekološka mreža Natura 2000 čine temeljni prostorni i funkcionalni okvir očuvanja prirodnih vrijednosti. Njihovo učinkovito i integrirano upravljanje predstavlja ključan preduvjet dugoročnog očuvanja bioraznolikosti te ostvarivanja održivog razvoja prostora. Potrebno je poticati istraživanja indikatora utjecaja upravljanja u poljoprivredi i šumskim ekosustavima unutar zaštićenih područja prirode i Natura 2000 područja, a što je važan i učinkovit alat u dijagnostici stanja ekosustava jer omogućuje pravovremeno otkrivanje negativnih promjena i pomaže u planiranju mjera zaštite i očuvanja prirode i okoliša.

Europska unija (EU) sustavno vodi brigu o zaštiti bioraznolikosti i promovira širenje prostora pod zaštitom, a polazište je da ta područja, oslanjajući se na ruralni život i turizam, trebaju biti atraktivna i samoodrživa, ne samo estetski već i posebnim sadržajima za turiste. Prepoznajući različita socijalno-gospodarska obilježja svojih regija, kako bi podržala o(p)stanak ljudi na područjima nepogodnim za život, EU je uvela oznaku LFA (Less Favoured Areas) ili POP (Područja ograničene pogodnosti) te dodatne poticaje poljoprivrednicima u tim sredinama. Uvjeti poljoprivredne proizvodnje zbog prirodnih nedostataka (plitka, kamenita i stjenovita tla; strme padine i vrleti; vegetacijsko razdoblje zbog surove klime prekratko za uzgoj bilja; prometna izoliranost i zbog svega toga područja demografskog osipanja) posebno su teški za poljoprivrednu proizvodnju. Predviđene su posebne novčane potpore poljoprivrednicima koji žive u ruralnim područjima obuhvaćenim zaštitom prirode.

Svim šumama bez obzira na vlasništvo, izuzev šuma u strogim i posebnim rezervatima te onih prašumskog oblika, treba gospodariti prema načelima uzgajanja šuma koja uključuju održavanje prirodne strukture i dinamike šuma, prirodno pomlađivanje šuma pod zastorom krošanja starih stabala, umjetnu obnovu šuma prema potrebi i načelima

prirodnog pomlađivanja, nekorištenje čiste sječe, intenzivnu njegu šuma od rane mladosti i višenamjensku progresivnu potrajnost šuma.

U Hrvatskoj se preklapaju prisutnost velikih i srednje velikih zvijeri s interesima stočarstva, lovstva i razvoja obnovljivih izvora energije, što uzrokuje niz prostornih i gospodarskih sukoba. Vuk ima stabilnu prisutnost u dinarskom i gorskom području, dok se čagalj ubrzano širi Hrvatskom, povećavajući pritisak na stočarstvo i lovstvo. Dio šteta na domaćim životinjama povezan je s praksom držanja stoke bez nadzora i zaštitnih mjera, što je u suprotnosti s tradicijom i europskim standardima. Istodobno se dodjeljuju iste površine za pašnjake i lovišta, što dovodi do preklapanja prava i sukoba na terenu. Razvoj vjetroelektrana i solarnih farmi, uz izgradnju popratne infrastrukture, dodatno fragmentira staništa i utječe na kretanje zvijeri, kao i na lovno gospodarjenje. Održivi suživot moguć je samo kroz koordinirano upravljanje, primjenu preventivnih mjera, usklađivanje stočarskih i lovno-gospodarskih interesa te pažljivo planiranje energetske projekata.

Globalni problem bioraznolikosti zahtijeva hitno i učinkovito rješenje koje može pružiti isključivo znanost. Međutim, kako bismo se suočili s ovim izazovima, neophodan je pristup koji nadilazi okvire pojedinačnih disciplina. Holistički transdisciplinarni pristup znanstvenika iz različitih područja ključan je za razvoj inovativnih rješenja. Važno je pronaći ravnotežu između proizvodnje hrane i očuvanja bioraznolikosti jer su oba aspekta od kritične važnosti za održivu budućnost. Potrebne su hitne akcije koje će uključivati suradnju stručnjaka iz ekologije, agronomije, šumarstva, veterine, sociologije, ekonomije i drugih relevantnih disciplina. Samo zajedničkim radom možemo stvoriti održive strategije koje će omogućiti zdravije ekosustave i sigurnu proizvodnju hrane. Naša je odgovornost djelovati odmah kako bismo osigurali da bioraznolikost i ljudski prosperitet idu ruku pod ruku.

Razvoj RH potrebno je osloniti na gospodarske grane koje koriste obnovljive prirodne resurse. Osim profitabilnosti, takve gospodarske grane moraju imati u svom temelju ekološki zadovoljavajuću djelatnost. U pitanju su ponajprije poljoprivreda, zatim šumarstvo, prerađivačka industrija i turizam. Danas se djelatnost navedenih grana mora promatrati i kroz zaštitu okoliša, a osobito unutar granica zaštićenih područja prirode.